

Karl-Ivar Olnäs

Karl-Ivar, »Lalle» är en välkänd profil i Sölvesborg. Han är ursölvesborgare och mycket engagerad i vår stads utveckling och angelägen om att bevara det äkta. I otaliga insändare under årens lopp har han reagerat på sådant han tycker är fel och även berättat om det gamla Sölvesborg.

Karl-Ivar är för många känd som polis, som idrottsman, som fritidsfiskare eller som historieberättare. Kanske är det hans yrke som tränat hans observationsförmåga; Lalle har nämligen ett synnerligen gott minne för personer han mött. Och det är inte få!

Karl-Ivar föddes 1910 och bodde som barn i Villa Lidhem, Skånevägen 6, där familjen hyrde två rum. Föräldrarna Olof Olsson och Emma, f. Håkansson, kom båda från religiösa hem, men man hade ingen andakt i hemmet. Barnen fick gå i söndagsskola, förutom Lalle hans tre äldre bröder Oscar f. 1902, Folke f. 1904 och Einar f. 1908. Man hade det inte direkt fattigt men under krigsåren satt det hänglås för skafferidörren. Barnens lekar var hårda och fostrande, säger Lalle och man fick lära sig veta hut, fick »aga med kärlek».

Pappa Olof var packmästare vid SOEJ (Sölvesborg-Olofströms-Elmhults Jernväg) och blev 1919 vaktmästare vid folkskolan i Sölvesborg. Mor Emma var utlärd sömmerska, sydde till folk och bidrog också till hushållet genom att ta upp potatis hos lantbrukare.

1917 började Lalle i folkskolan, först med Elsa Rylander, sedan med Henning Julin som lärare. Fortsatte med realskolan 1923-27. Fick jobb som springpojke hos Sölvesborgs-Bladet, sedan hos skeppsmäklare Bernhard Österberg. Det var svåra tider och svårt att få arbete. 1930 kom exercisen vid I 11. Lalle berättar om denna tid själv så här:

– Alla pojkars dröm om att bli polis eller lokförare var väl också min en gång. Efter några års famlande efter fast jobb fick jag anställning på landsfiskalskontoret i Sölvesborg som kontorskrivare och kontorspolis. Ett steg var taget mot en karriär som polisman även om uniformen lät vänta på sig!

– Man fick följa med ut på fältet och vara med om ingrepp både mot person och egendom. Min chef, landsfiskal Seth Sandberg, var en mäk-

tig man med stor pondus både till kropp och själ. Hans underhuggare i Sölvesborg var fjärdingsman J A Jansson, en snäll och försynt f.d. svenskamerikan som man fick åka med på vissa uppdrag. En gång till kronhäktet i Karlshamn med en bötesfånge. De goda vaktarna ville även lägga in mej.

– Stopp, sa Jansson, det är min kollega, han behöver inte sitta inne ännu!

1928 hade K E Jansson kommit som ny och ung polisman till Sölvesborg. Han ville ha ungt blod i ordningsmakten och på hans förslag stegade Lalle 1932 upp för rådhusets trappor för att söka en vakant tjänst.

Polismästare och borgmästare var då Edward Törnwall, som noga granskade Lalle från topp till tå. Jo, längd och betyg dög nog, men se Lalle hade inga militära meriter, var varken korpral eller furir. Så Törnwall bad om betänketid. Men den 28 mars 1933 fick Lalle sitt förordnande vid poliskåren med stadsfiskal Birger Bengtsson som förman.

Skrädderfirman Olsson & Johnson i Södergatan fick i uppdrag att sy uniformen och gjorde så gott de kunde. Ståndkragen blev väl lite för stor och midjan på kappan lite låg. Men i övrigt var det ganska bra och knapparna var förgyllda med stadens vapen på.

Edward Törnwall, borgmästare och polischef, 1925-1950

– Det kändes lite främmande att börja patrullera på stadens gator. Alla kände en, t.o.m. stadens hästar blev ovanligt storögda. Till en början fick jag inte gå ensam utan alltid tillsammans med en äldre kollega. Vi tjänstgjorde 72 timmar i veckan så rådhuset blev mitt andra hem. Stationen var bevakad dygnet runt och två man patrullerade från kl 8 på kvällen till kl 4 på morgonen. Patrullen gick mitt i gatan, någon störande motortrafik förekom sällan. På dagarna var det alltid två man i

tjänst med två timmars kontorstjänst och två timmars patrull. Allt som allt var vi fem ordinarie och en extra man. En gång på nattlig patrull tillsammans med Sven Nilsson stötte vi på ett gäng högröstade ungdomar. Sven:

– Ska ni stå här o sjonga, pojkar, så får ni va tösta!

Vakthavande polis måste också elda varmt i rådhuset med vidhängande gymnastiksal. Bränslet var ved och koks och fyren fick passas även nattetid. Man skulle också hissa och hala flaggan på rådhuset samt tända lyset i klocktornet. På polisstationen hämtade och lämnade man mantals-skrivningsblanketter och

Lalle under tjänsteutövning

deklarationsblanketter och här fick man sin skattesedel. Poliserna kallade också stadsfullmäktiges ledamöter, till fots eller per cykel. Man larmade brandkåren genom en ringinduktor och ansvarade även för ambulans. Varje måndag var det rådhusrätt och den polisman som hade patrulltjänst mellan kl 10 och 11 var alltid vaktmästare vid rätten med stadsfiskal Bengtsson som åklagare och polischefen (borgmästaren) som domare. Som rådmän fungerade Carl Stålfors som nästan blind fick ledas fram till rätten samt Werner Wennerlund, som var nästan döv och fick sitta intill borgmästaren. Vid ett tillfälle, då dom avkunnades mot en ung flicka, sa Wennerlund:

– Stackars flicka, få barn när du är så unga!

– Hon har inte fått barn, hon har kört utan tändcykel!

(Det var nog tur att stadsfiskal Bengtsson räknades som en av södra Sveriges bästa åklagare!).

*Stadsfiskal Birger Bengtsson
1930-1952.*

Vid stadsfullmäktiges sammanträden sista torsdagen i månaden skulle den som hade patrull mellan kl 18-19 tjänstgöra som vaktmästare i uniform. Ärendena var ofta dåligt förberedda så diskussionerna blev ibland både långa och vassa. Ibland fick man avvika för att ta hand om någon fyllerist.

Man ryckte ut till fots eller med cykel och fick ofta ta taxi, varvid chauffören kunde vara till stor hjälp och hålla måttbandet, t. ex. när man mätte upp efter en olyckshändelse. Batongen infördes inte förrän ca 1950, innan dess hade man sabel som var till besvär när man skulle springa och jaga bovar.

Lalle berättar om original han mött:

»Riksgreven» alias Carl Johan Ludvig Tingström-Tower, född 1882 i Sala, var en beläst och originell man. Hans utseende var en levande skylt för stor törst. Han var alltid klädd i hatt samt vit eller f.d. vit krage med högröd slips. Gick alltid i galoscher och hade varit typograf.

»Nisse Skåning» syntes ofta i Sölvesborg. Han målade den röda stugan vid sjön, men även stilleben och hans konst gillades av många sölvesborgare. Spritpåverkad blev han ofin och långfingrad. Vid en rättgång samlade rätten ihop till färg och penslar när han dömdes för ett tillgrepp. Vid ett tillfälle stal han vaktmästare Albin Nilssons 50-års-sprit och han gjorde t.o.m. inbrott hos polisen sedan han hittat nyckeln i städerskans rockficka.

En helt annan poliskund var Skånska Nisse eller Nisse Velo från Hässleholm. »Vart jag kommer har den där Nisse Skåning varit framme i mitt namn. Hoppas jag träffar honom en gång», sa han förtrytsamt. Han var något finare och bättre på brottets rangskala.

Många luffare drack rödsprit som man hade rednaturerat med pot-taska, vilket var förbjudet. Nils Svenssons lada (numera riven, den låg på andra sidan riksvägen mitt emot Munkgatan) var tillhåll för lösdri-vare. En gång gick larm om att Tillbergaren, mördaren, hade synts i Blekinge. Samtidigt fick polisen veta att någon synts i ladan! Man ryckte ut men fann ladan tom. När man kom tillbaka till stationen, låg Johan Bleking där.

– Men, Johan, vad gör du här?

– Ja, förstår du, ja var uppe i Nils Svensson lada, men de blev så jävvla kallt, så ja gick hit, visste ja fick ligga här.

Fylleri var vanligt. I hamnen var det livlig verksamhet, där kunde ligga ett 25-tal småskutor. Man lossade kaolin och kom med styckegods från Malmö. På ölkaféet kunde det bli rätt oroligt; polisen fick alltid gå dit i förebyggande syfte vid stängningsdags. På många arbetsplatser drack man en del redan på jobbet på lördagen. Så tog man en cykel och åkte ner till bolaget, men kom inte ihåg vilken cykel man tagit utan tog en annan på tillbakavägen. Så det blev två cyklar att ta hand om för polisen.

En gång hade Lille korpralen, som bodde i Istaby, blivit släppt efter fylla. Strax efter kom någon in på stationen och anmälde att en cykel hade blivit stulen medan han betalade en räkning på Druvan. Lalle

kom genast att tänka på Lille korpralen och tog en taxi ut till affären i Sölve. Hade Lille korpralen varit där?

– Jo, han fick åka med Svenssons bageri från Hagalund. Cykeln ville han inte ta med sig, den står här bakom!

Så redde den cykelstölden upp sig rätt kvickt!

Lalle ger fler tidsbilder:

– när ölgubbarna marscherade ut till Slottet för att Biljardkaféet stängde under gudstjänsten

– hur det lätt blev bråk mellan stad och land efter dansen i Tivoli

– hur man fick köra bort zigenarna den 1 nov så att de inte blev mantalsskrivna i kommunen och belastade fattigvården

– hur man fick ta hand om flyktingar under andra världskriget

– hur man i förebyggande syfte låste in Snus-Manfred när kungen skulle komma 1945. Manfred hade hotat skrika »Ned med kungen!».

– hur många försökte slippa få sin sprit förverkad genom att säga att det var »skickningabud». Värsta fyllehelgen var trettonhelgen då julspriten tagit slut och törsten stor

– om demonstrationer och tal på Hästtorget när nazisterna började. En gång skulle O. bjuda föredragshållaren på kaffe efteråt. De båda bombarderades av ett par tre grisfötter på trappan och O. gick till polisstationen för att anmäla detta. Där satt kollegan Sandin:

– Jaha, va ska vi kalla de här då?

– Det måste väl vara förargelseväckande beteende, sa O.

– Ja, de e klart, de va förargligt me så fina grisafötter å kasta di!

En annan tidsbild härstammar från Törnwall, som vid invigningen av borgmästarevillan som polishus erinrade om följande episod när han en gång ringde till stationen:

– Vem är det?

– Dä e Justinus, Justinus från Sölve, känner ni väl?

– Men finns där inga poliser?

– Å kär, han e ute i hoddan me min kamrat, ja bara svarade, de ringde ju i telefon!

(Hoddan var alltså benämningen på fängelsecellerna. Ofta kom pojkar dit och vill bli inlåsta en stund).

Man hade börjat med jourssystem för läkare och tandläkare. En dag kom tecknaren och kakelugnsmakaren Borre in på stationen, lite rund under fötterna:

– Du, Lalle, de inte ja som har jouren ida utan de e Harald i Ynde.

(Varför skulle inte en kakelugnsmakare ha jouren likaväl?).

1950 blev polisen lagd under landsrätt och landsfiskal Gustav Olsson blev chef. 1965 förstatligades polisväsendet och Karlshamn blev tjänsteorten för Olnäs. »Man blev på nytt kontorspolis, kom bort från människorna. De som patrullerade satte sig i bilar. Den förebyggande verksamheten försvann», kommenterar Lalle.

Fast ingen polis som tjänstgjort i Karlshamn, kan undgå höra historierna om Köttbulla-Svensson. Här är ett par som Lalle berättar dem:

– En gång kom Köttbulla-Svensson inte till avlösning. Överkonstapeln gick för att titta efter honom och fann honom stående vid hamnen och räkna skopor på mudderverket:

– 1203, 1204, 1205,... Fan, ja har stått här nu nästan en halvtimme och di e inte slut än! Men stå däröppe å ta emot, de e inte så mycke jobb, men stå där nere och lägga i!

Eller om hästen som Köttbulla-Svensson fann på Christopher Schrödersgatan, och ledde in på Ågatan därför att den andra gatan var för svår att stava till när han skulle skriva rapport.

Eller när Köttbulla-Svensson och extrapolisen ryckte ut en gång, det var slagsmål på torget i Karlshamn och rätt mörkt. När Köttbulla-Svensson kom tillbaka med sin bråkstake så var det extrapolisen han fått fatt i!

Köttbulla-Svensson skriver rapport efter ett inbrott där man slagit sönder ett skyltfönster:

– Av hålets storlek att döma, tycks tjuven ha varit en!

Men Karl-Ivar Olnäs tänker man inte bara på som polis eller som historieberättare. Han är dessutom idrottsman och fritidsfiskare. Fisket började med att pappa Olof tog honom med till Siesjö och metade. Sedan blev det kast och dragrodd efter gädda i Valjeviken. Fångsterna blec

ibland stora, en gång 8 gäddor på tillsammans 25 kg, en annan gång en på 12 kg och en på 14 kg. »Men fisket har blivit sämre och sämre sen Nymölla kom. Hela Valjeviken fick en chock till en början och fisken försvann, men den har nog vant sig lite nu», säger Lalle.

Idrotten började med att brodern Oscar vann 100 kr och köpte fotboll, diskus, kula och spjut. Av skogvaktaren fick man en plätt att öva på. I fotboll var han målvakt och senare centerforward och högerytter till 1935 då polisjobbet ofta satte käppar i hjulet. Tennisen började 1940 och Karl-Ivar var sekreterare i tennisklubben fram till 1965. Även i

brottning, mellanvikt, var han framgångsrik. Gymnastiken har engagerat både honom och hans hustru Inga, liksom cykelturer där han och Inga deltagit i alla lopp Ryssberget runt liksom Listerlandet runt och Ringsjön runt (både vänster- och högertrafik!). Båda håller ännu igång, de har t.ex. ingen bil utan cyklar ofta till Sandviken och badar sommartid. Daglig gymnastik, fotvandring och cykling håller konditionen uppe!

